

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2025, 12 (2), 147-166

**TÜRK İLAHİYATLARINDA KALEME ALINAN İBNÜ'L-ARABÎ KONULU
MAKALELER ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK ANALİZ**

**A Bibliometric Analysis Review of Articles on Ibn al-'Arabî in Turkish
Theology**

Adnan ARSLAN

Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Bilim Dalı, adnanarslan81@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0154-2069.

Eyüp İNCE

Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tasavvuf İlmi Anabilim Dalı, eyup.ince43@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6194-2980.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	01.10.2024
Kabul Tarihi / Accepted:	30.12.2024
Yayın Tarihi / Published:	31.12.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	2
Sayfa / Pages:	147-166

Atıf / Cite as: Arslan, Adnan. İnce, Eyüp. "Türk İlahiyatlarında Kaleme Alınan İbnü'l-Arabî Konulu Makaleler Üzerine Bibliyometrik Analiz" (A Bibliometric Analysis Review of Articles on Ibn al-'Arabî in Turkish Theology) *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/1 (2025), 147-166. Doi: 10.17859/pauifd.1526710.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 12 (1) 2025: 147-166

TÜRK İLAHİYATLARINDA KALEME ALINAN İBNÜ'L-ARABÎ KONULU MAKALELER ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK ANALİZ*

Adnan ARSLAN**

Eyüp İNCE***

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinin Tasavvuf Anabilim Dallarında en çok araştırılan şahsiyetlerden biri olan İbnü'l-Arabî üzerine yazılmış 390 makale ve bildirinin bibliyometrik analizi yapılması hedeflenmiştir. İbnü'l-Arabî çalışmaları özelinde yapılan bu analiz, literatürdeki eğilimleri ortaya koyarak, gelecekteki araştırmalar için yeni alanlar ve perspektifler sunma potansiyeline sahiptir. İbnü'l-Arabî hem tarihsel hem de çağdaş akademik çalışmaların merkezinde yer almış bir figür olarak, İslam felsefesi ve tasavvuf alanında önemli etkiler bırakmıştır. Onun metafizik görüşleri, varlık anlayışı ve tasavvufi deneyimleri üzerine yapılan çalışmalar, özellikle daha fazla ilgi görmektedir. Bu çalışma kapsamında, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerine dair yapılan araştırmaların geniş bir yelpazede dağıldığı tespit edilmiştir. Araştırmada, yayınların büyük çoğunluğunun Türkçe olarak yapıldığı ve belirli dergilerin bu alanda öne çıktığı görülmüştür. Bu durum, Türkiye'deki akademik çevrelerin İbnü'l-Arabî 'ye olan ilgisini ve bu alandaki yayın faaliyetlerinin merkezini göstermektedir. Belirli dergilerin öne çıkması, bu alandaki akademik tartışmaların ve bilgi birikiminin belirli mecralarda yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, İbnü'l-Arabî, Bibliyometrik, Dergi, Makale.

A Bibliometric Analysis Review of Articles on Ibn al-'Arabî in Turkish Theology

Abstract

This study aims to conduct a bibliometric analysis of 390 articles and papers on Ibn 'Arabî, one of the most widely researched figures in the Departments of Sufism at the Faculties of Theology in Turkey. This analysis of Ibn 'Arabî studies has the potential to reveal trends in the literature and to offer new areas and perspectives for future research. Ibn 'Arabî, as a figure who has been at the center of both historical and contemporary academic studies, has left a significant impact on the field of Islamic philosophy and Sufism. Studies on his metaphysical views, his understanding of existence, and his Sufi experiences have attracted particular attention. Within the scope of this study, it has been determined that the studies on Ibn 'Arabî's thoughts are distributed in a wide range. It was observed that the vast majority of publications are in Turkish and that certain journals are prominent in this field. This shows the interest of the academic circles in Turkey in Ibn 'Arabî and the center of publication activities in

* Yazar makalede etik kurul izni gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.
** Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Bilim Dalı, adnanarslan81@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0154-2069.
*** Dr. Öğr. Üyesi Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Tasavvuf İlmi Anabilim Dalı, eyup.ince43@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6194-2980.

this field. The prominence of certain journals reveals that academic discussions and knowledge in this field are concentrated in certain channels.

Keywords: Sufism, İbnü'l-Arabî, Bibliometrics, Journal, Article.

Structured Abstract

In this study, it is aimed to conduct a bibliometric analysis of 390 articles and papers written about İbnü'l-Arabî, one of the most researched figures in the Sufism Departments of Theology Faculties in Turkey. İbnü'l-Arabî is a figure who has left deep traces in the fields of Sufism and Islamic philosophy, possessing a broad and influential world of thought. His ideas have been the focus of many academic studies both historically and in contemporary times. İbnü'l-Arabî's ideas not only attracted great interest during his time but are also examined with great interest in today's academic circles. This study aims to reveal the general trends, research topics, and academic interest in the academic publications about İbnü'l-Arabî. In this context, bibliometric analysis aims to identify certain trends, research gaps, and areas where academic interest is focused by examining the quantitative characteristics of the studies on İbnü'l-Arabî. Bibliometric analyses are of great importance in evaluating the current state of the academic literature and providing an important roadmap for future research. This analysis, specifically conducted on the studies about İbnü'l-Arabî, has the potential to reveal trends in the literature and offer new areas and perspectives for future research. İbnü'l-Arabî, as a figure who has been at the center of both historical and contemporary academic studies, has left significant impacts in the fields of Islamic philosophy and Sufism. Studies on his metaphysical views, understanding of existence, and mystical experiences, in particular, attract more interest. Within the scope of this study, it has been determined that the research on İbnü'l-Arabî 's thoughts is distributed across a wide spectrum. It has been observed that topics such as metaphysical views, understanding of existence, and mystical experiences are addressed more intensively. In the research, it has been seen that the majority of the publications are in Turkish and certain journals stand out in this field. This shows the interest of academic circles in Turkey towards İbnü'l-Arabî and the center of publication activities in this field. The prominence of certain journals reveals that academic discussions and knowledge accumulation in this field are concentrated in specific channels. Especially these journals play a pioneering role in publishing research on İbnü'l-Arabî and the increase in the number of these journals can contribute to the further expansion of academic studies in this field. The existence of repeated publications about İbnü'l-Arabî is indeed a notable phenomenon. In academic literature, while addressing certain topics repeatedly is beneficial for knowledge accumulation, it can also hinder innovative and original studies. This is an important issue that academic circles should pay attention to. Repeated studies provide a sort of knowledge accumulation in the literature, but at the same time, they can prevent the development of innovative research and different perspectives. Especially in studies on a historically and philosophically rich figure like İbnü'l-Arabî, the confinement around certain themes can negatively affect academic productivity. This can make it difficult for researchers to develop new approaches and offer different perspectives. In this context, academic communities and publication organs should go beyond repeated topics and encourage more original and innovative approaches. For example, studies on İbnü'l-Arabî's thoughts should not be limited to historical and philosophical analyses but should also be related to contemporary issues and different disciplines, bringing a new breath to the literature. Additionally, encouraging interdisciplinary research can provide a broader context for evaluating İbnü'l-Arabî 's thoughts. Finally, academic communities, being aware of this situation, should direct researchers to studies that will allow the development of different perspectives. For this, academic events such as conferences, seminars, and workshops can be used as platforms where new and

innovative research can be shared. Furthermore, academic journals and publication organs can prepare special issues or thematic files focusing on certain topics to encourage original research.

GİRİŞ

İslam düşünce tarihinde bazı isimler belirli bilim dallarında temayüz etmiştir. Belagatte Abdülkâhir el-Cürcânî (ö. 471/1078-79), lugavî tefsirde Zemahşerî (ö. 538/1144) ve kelâmda Fahreddîn er-Râzî (ö. 606/1210) isimleri öne çıktığı gibi, kimi müellifler belirli bir disipline yaptıkları katkıdan dolayı o bilim dalı ile anılır olmuşlardır. Araştırma konumuzla alakalı olarak Muhyiddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed el-Arabî de (ö. 638/1240) tasavvufa dair düşünceleriyle alanın en önemli şahsiyetlerinden birisi olmuştur.¹

İbnü'l-Arabî, tasavvuf alanındaki görüşleri ile o derece etkili bir isimdir ki yaşadığı çağdan günümüze eserleri yüzlerce kez ya şerh edilmiş ya da eleştiriye tabi tutulmuştur. Onu tekfir edecek kadar tenkitte ileri gidenler dahi ona karşı ilgisiz kalamamışlardır. İbnü'l-Arabî'nin İslam düşünce tarihindeki etkisi günümüz akademik araştırmalarda da güçlü bir şekilde hissedilmektedir. İster Arap dünyasında olsun ister Batılı üniversitelerde, onun hakkında sayılamayacak kadar çok çalışma kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların listesi müstakil bir bibliyografik çalışmayı gerektirecek kadar uzayıp gitmektedir. Suudi Arabistan menşeli akademik veri tabanı *Dâru'l-manzûme*, basit bir "ابن العربي" aramasında yüzlerce çalışmanın künyesini listelemektedir. Ağırlıklı olarak Fas ve Mısır üniversiteleri merkezli bu çalışmalarda İbnü'l-Arabî'nin, pek çok açıdan incelemeye tabi tutulduğu görülmektedir. İbnü'l-Arabî'nin düşünceleri Batılı üniversitelerde de araştırmaya değer bulunmuştur. *Web of Science* akademik veri tabanında yapılan "al-İbnü'l-Arabî" aramasında, İslam dünyası dışındaki ülkelerin üniversitelerinde akademisyenlerin kaleme aldığı 64 makale tespit edilmiştir.

Türk ilahiyatlarında yapılmış İbnü'l-Arabî çalışmaları ise nicelik açısından oldukça yüksek bir sayıya tekabül etmektedir. Yaptığımız taramaya göre 1998 yılından 2023 yılına kadar toplam 390 makale/bildiri türü çalışma kaleme alınmıştır. Bu çalışmada 390 yayının tamamen olmasa da kısmen tasnif edilip değerlendirilmesi yapılacaktır.

1. Araştırmanın Amacı

Bilim dallarında yapılmış akademik çalışmalar belirli bir yekûna ulaştığında alan araştırmacıları literatür taramalarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu taramalarla bilim insanları yeni hipotezler üretebilmekte ve alanın yeni soru ve sorunlarını daha kolay tespit edebilmektedirler. Diğer taraftan nitelikli bir literatür taramasının en

¹ İbnü'l-Arabî'nin hayatı, tasavvufi görüşleri ve ilmi şahsiyeti hakkında Türk literatüründe hayli bilgi olduğu için burada muhtasar müfit olduğunu gördüğümüz birkaç çalışmaya atıfta bulunmanın yeterli olacağı düşünülmüştür. Ayrıntı için bk. Mahmud Erol Kılıç, İbnü'l-Arabî, "Muhyiddin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20-493-516.

faydalı taraflarından birisi de tekrara düşmemek ve özgün çalışmalar ortaya koyabilmektir. Zira yeniyi keşfedilmek eskiyi iyi bilmekle mümkün olur. Bu çalışmada, Türkiye'deki İbnü'l-Arabî araştırmalarının geçmişine topluca bakabilmek için bir literatür taraması amaçlanmıştır. Bu suretle araştırmacılara, İbnü'l-Arabî ve düşüncelerine hangi açılardan daha çok bakıldığı ve ne tür konuların nispeten gelecek çalışmalara bırakıldığına dair bir fikir verilecektir.

2. Araştırmanın Yöntemi

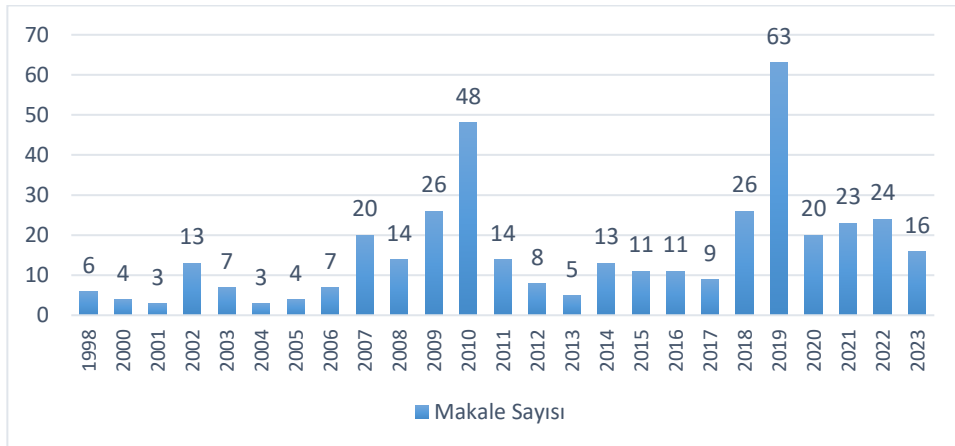
Bu çalışmada kısmen nicel verilere dayalı bir doküman analizi yöntemi takip edilmiştir. Dolayısıyla nicel-nitel karma bir yöntemden bahsedilebilir.² Çalışma akademik veri tabanlarından alınan sayısal verilere dayandığı için nicel, elde edilen verilerin sorgulanıp yorumlanmasıyla da nitel bir keyfiyete sahiptir. Elde edilen verilerin görselleştirilmesinde pratikliğinden dolayı Microsoft Excel programının grafik ve tabloları kullanılmıştır.

3. Veri Toplama

Çalışmadaki verilerin tamamı İSAM makale veri tabanından alınmıştır. Makale başlığında İbnü'l-Arabî olan yayınların künyeleri bir başka belgede listelenmiştir. Yayınların tamamı gözden geçirilmiş, sehven mükerrer olan yayınlar silinmiştir. Burada bilhassa şunun altını çizmek gerekir ki İSAM makale veri tabanında, 2010 yılında Bakü'de düzenlenmiş *Doğu ve Batı: Ortak Manevî Değerler, Bilimsel- Kültürel İlişkiler: Profesör Aida İmanquliyeva'nın Doğumunun 70. Yılı Anısına Düzenlenen Uluslararası İbnü'l-Arabî Sempozyumu* başlıklı bilimsel etkinliğin bildirileri de listelenmiştir. İki devlet bir millet şiarıyla tanıdığımız kardeş ülke Azerbaycan'da düzenlenmiş bu sempozyumun bildirilerini de çalışma kapsamına almayı uygun bulduk.

4. Bulgular

4.1. Yıllara Göre Yayın Dağılımı

² Glenn A. Bowen, "Document Analysis as a Qualitative Research Method", *Qualitative Research Journal* 9/2 (2009), 28.

Bu grafik, 1998-2023 yılları arasında İbnü'l-Arabî hakkında yapılan akademik çalışmaların yıllara göre dağılımını göstermektedir.

1998-2007 Dönemi:

1998-2000: İbnü'l-Arabî üzerine yapılan çalışmalar düşük seviyede seyretmektedir. 1998 yılında 6 makale yayımlanırken, 1999 ve 2000 yıllarında bu sayı 4 ve 3'e düşmektedir.

2001-2007: 2001'den itibaren makale sayısında dalgalanmalar gözlenmektedir. Özellikle 2003'te 13 makale ile bir artış görülmüş, ardından 2005 ve 2006 yıllarında tekrar düşüş yaşanmıştır. 2007 yılında makale sayısı 14'e çıkarak belirgin bir artış göstermiştir.

2008-2010 Dönemi:

2008: 20 makale ile önemli bir artış yaşanmıştır. Bu dönem, İbnü'l-Arabî üzerine ilginin arttığını göstermektedir.

2009: Makale sayısı 26'ya yükselmiştir, bu eğilim İbnü'l-Arabî çalışmalarındaki artışın devam ettiğini göstermektedir.

2010: 48 makale ile bu dönemde en yüksek sayıya ulaşılmıştır. Bu, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan akademik çalışmaların yoğunlaştığını göstermektedir.

2011-2018 Dönemi:

2011-2013: Makale sayıları 2011'de 14, 2012'de 8 ve 2013'te 13 olarak değişim göstermiştir. Bu dönemde çalışmaların sayısında dalgalanmalar olmuştur.

2014-2017: Bu yıllarda makale sayıları 5 ila 11 arasında değişmektedir. Özellikle 2017 yılında 9 makale ile bir düşüş gözlemlenmiştir.

2018: 63 makale ile grafik boyunca en yüksek makale sayısına ulaşılmıştır. Bu, İbnü'l-Arabî 'ye yönelik akademik ilgide zirve noktası olarak değerlendirilebilir.

2019-2023 Dönemi:

2019: Makale sayısı 26'ya düşmüş, ancak bu hala oldukça yüksek bir sayı olarak kalmıştır.

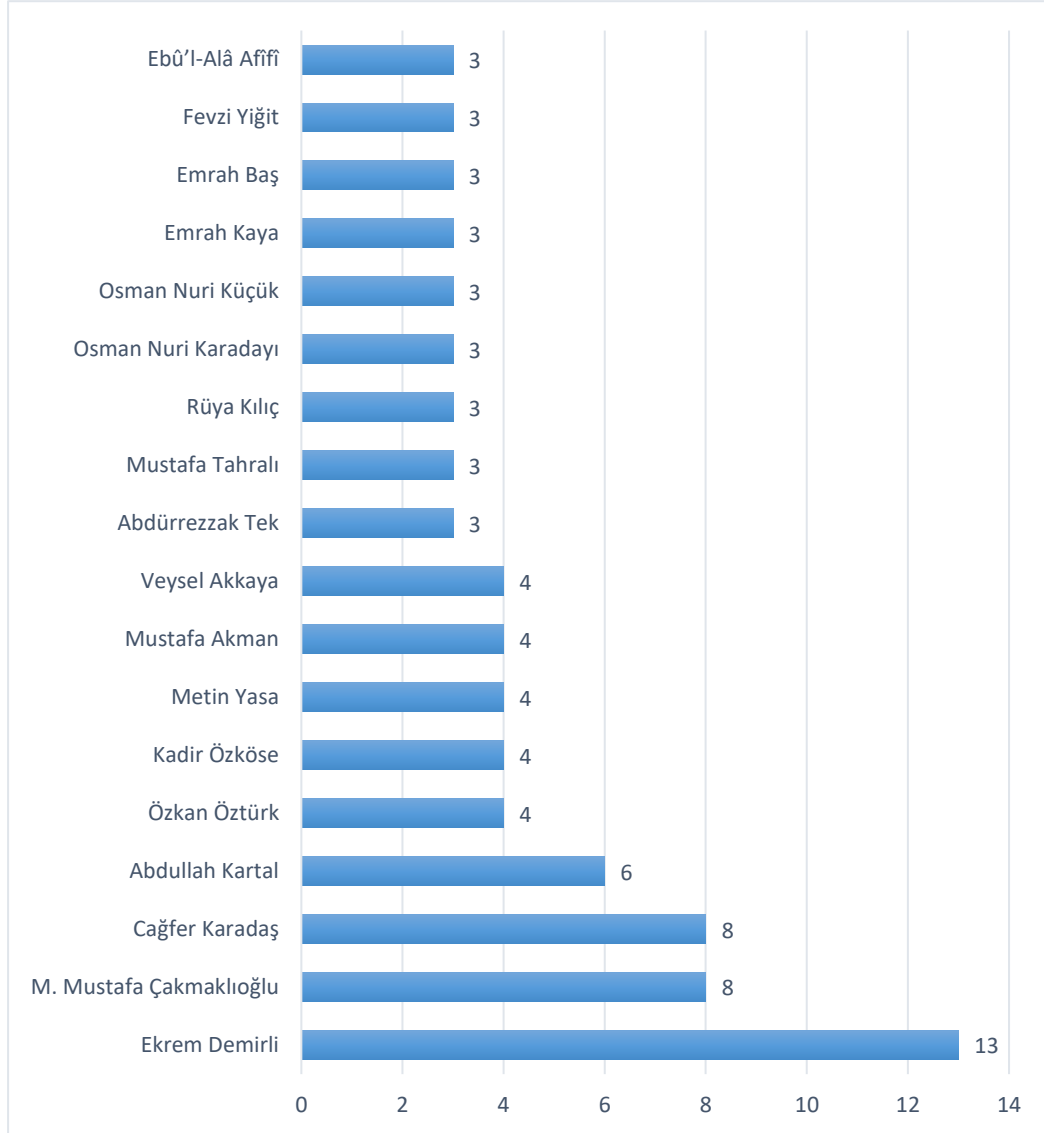
2020-2022: Makale sayıları sırasıyla 20, 23 ve 24 olarak devam etmiştir. Bu dönemde akademik çalışmaların istikrarlı bir şekilde sürdüğü görülmektedir.

2023: Makale sayısı 16'ya düşmüştür, ancak bu yine de ortalama bir seviyede akademik ilginin devam ettiğini göstermektedir.

Grafik, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan akademik çalışmaların yıllar içinde belirgin dalgalanmalar gösterdiğini ortaya koymaktadır. 2010 ve 2018 yıllarında makale sayılarındaki ani artışlar dikkat çekici olup, bu yıllarda İbnü'l-Arabî 'ye yönelik akademik ilginin zirveye ulaştığını göstermektedir. Bu artışların, belirli araştırma projelerinin tamamlanması, sempozyumlar veya İbnü'l-Arabî 'nin eserlerine yönelik

yeni keşiflerin yapılması gibi faktörlerden kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir.³ Son yıllarda ise makale sayıları nispeten istikrarlı bir seyir izlemektedir.

4.2. En Sık Yazan Araştırmacılar

Bu grafik, İbnü'l-Arabî hakkında akademik araştırma yapan yazarların makale sayılarının dağılımını göstermektedir. Grafik, çeşitli yazarların bu alandaki katkılarını ve İbnü'l-Arabî üzerine yapılan akademik çalışmalara olan ilgilerini niceliksel olarak ortaya koymaktadır.

³ Bu döneme kadar İbnü'l-Arabî 'nin önemli eserinden birçoğu tercüme edilmiştir. Bu hususta özellikle bkz. İbnü'l-Arabî, *Futûhât-ı Mekkiyye*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2007); İbnü'l-Arabî, *Fusûsü'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, çev. Ahmed Avni Konuk (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017).

En Fazla Makale Yazan Yazarlar:

Ekrem Demirli: 13 makale ile İbnü'l-Arabî üzerine en çok çalışma yapmış yazardır. Bu, Demirli'nin İbnü'l-Arabî üzerine derinlemesine araştırmalar yaptığı ve bu alandaki en aktif akademisyenlerden biri olduğunu göstermektedir.⁴

Cağfer Karadaş ve M. Mustafa Çakmaklıoğlu: Her biri 8 makale ile İbnü'l-Arabî çalışmalarında öne çıkan diğer önemli yazarlardır. Bu iki yazar, İbnü'l-Arabî üzerine kapsamlı çalışmalar yapmış ve bu alanda önemli katkılarda bulunmuşlardır.⁵

Orta Düzeyde Makale Yazan Yazarlar: Abdullah Kartal: 6 makale ile İbnü'l-Arabî çalışmaları açısından kayda değer bir katkı sağlamıştır.⁶ Veysel Akkaya,⁷ Mustafa

⁴ Ekrem Demirli'nin İbnü'l-Arabî hakkında en çok araştırmaya sahip olmasının başlıca sebeplerinden biri de İbnü'l-Arabî 'nin şârihi olarak gördüğü Sadreddin Konevî hakkında doktor tezi hazırlamasıdır. Bu hususta bkz. Ekrem Demirli, Sadreddin Konevî'de Marifet ve Vücut (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003); 1-322; Daha sonrasında bu tez İz Yayıncılıkta basılmıştır bkz. Ekrem, Demirli, Ekrem. *Sadreddin Konevî'de Bilgi ve Varlık* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2005), 1-370.

⁵ Cağfer Karadaş, İbnü'l-Arabî 'nin daha çok kelimî yönünü, M. Mustafa Çakmaklıoğlu ise tasavvufî yönünü çalışmıştır. Her iki yazarın İbnü'l-Arabî hakkında yapmış olduğu şu çalışmalar kayda değerdir: Cağfer Karadaş, *İbn 'Arabî'nin İtikâdî Görüşleri* (İstanbul: Beyan Yayınları, 1997), 1-184; Cağfer Karadaş, "Kelâmcıların İbnü'l-Arabî Düşüncesine Etkisi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (Haziran 2002), 87-96; M. Mustafa Çakmaklıoğlu, *İbnü'l-Arabî 'ye Göre İbadetlerin Manevi Yorumları* (Kayseri: İnsan Yayınları, 2011), 1-392; M. Mustafa Çakmaklıoğlu, *İbnü'l-Arabî 'de Ma'rifetin İfadesi* (Ankara: İnsan Yayınları, 2005), 1-555; M. Mustafa Çakmaklıoğlu "Muhyiddin İbnü'l Arabî (ö. 638/1240)'ye Göre Hayal ve Düzeyleri." *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 10 (2003), 299-330; M. Mustafa Çakmaklıoğlu, "İbnü'l-Arabî'ye Göre İlâhî İsimlerin Âlemde Tecellîsi: Allah-Âlem Münasebeti Etrafında Ortaya Çıkan Bazı Problemler", *Sufi Journal of Scientific & Academic Research* 31 (2013), 1-31.

⁶ Abdullah Kartal'ın özellikle şu çalışması İbnü'l-Arabî 'nin işârî yorum yöntemini görme adına önemlidir: "İbnü'l-Arabî'nin Yorum Yöntemi ve Muhammed Fâsında Bu Yöntemin Tatbiki: Her Varlık Bir Âyettir." *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 21/9 (2008), 257-282.

⁷ Veysel Akkaya İbnü'l-Arabî 'nin Nûr-i Muhammedî düşüncesini, Arş Tasavvurunu ve İstiva meselesini, Vahdet-i vücûd konusunu ve Osmanlı döneminde Şam'da İbnü'l-Arabî ekolünü çalışmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Veysel Akkaya, "Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Arş Tasavvuru ve İstiva Meselesi." *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)* 33, (2015), 379-392; Veysel Akkaya, "İbnü'l-Arabî'nin Nûr-i Muhammedî Açısından Hz. Muhammed ve Diğer Peygamberler Arasındaki İlişkilere Bakış." *Sufiyye* 10 (2021), 179-202; İyat Erbakan- Veysel Akkaya, "Osmanlı Döneminde Şam'da İbnü'l-Arabî Ekolü". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*. t.y.; Yakup Dağeri- Veysel Akkaya, "İbnü'l-Arabî'de Vücûd Kavramına Dair Bazı Değerlendirmeler." *Usul İslam Araştırmaları* 39/ 39 (2023), 135-149.

Akman,⁸ Metin Yasa,⁹ Kadir Özköse¹⁰ ve Özkan Öztürk¹¹: Her biri 4 makale yayımlamış olup, bu yazarlar İbnü'l-Arabî üzerine istikrarlı bir şekilde araştırmalar yapmışlardır.

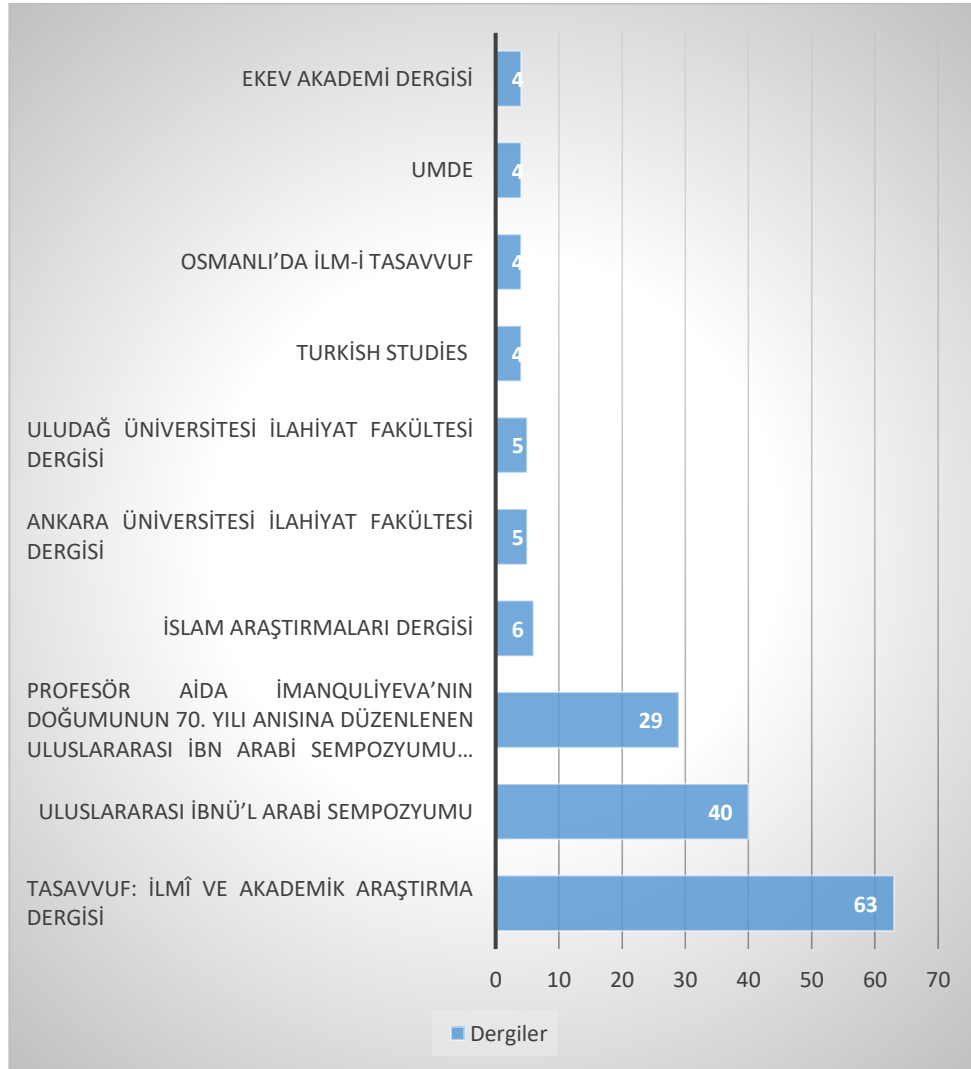
Diğer Yazarlar:

Ebü'l-Alâ Affî,¹² Fevzi Yiğit, Emrah Baş, Emrah Kaya, Osman Nuri Küçük, Osman Nuri Karadayı, Rüya Kılıç, Mustafa Tahralı,¹³ Abdürrezzak Tek: Her biri 3 makale yayımlamışlardır. Bu yazarlar, İbnü'l-Arabî çalışmalarına katkıda bulunan diğer akademisyenlerdir.

-
- ⁸ Mustafa Akman özellikle İbnü'l-Arabî'nin itikadî yönünü ele alan çalışmalar ortaya koymuştur. Bu hususta bkz. Mustafa Akman, *İbn-i Arabî Kelami Tartışmalar, Sorular, Şüpheler* (İstanbul: Ekin Yayınları, 2017); 1-742; Mustafa Akman, "Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye Mutasavvıfların Yönelttiği Eleştiriler ve Mahiyeti." *İslâmi Araştırmalar Dergisi* 30/3 (2019), 441-454.
- ⁹ Metin Yasa İbnü'l-Arabî'yi felsefî açıdan incelemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Metin Yasa, *İbn Arabî ve Spinoza'da Varlık* (Ankara: Elis Yayınları, 2003), 1-183; Metin Yasa, "Tanrı Hakkında Paradoksal Konuşmak: İbnü'l-Arabî ve Karl Barth Örneği." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (2004), 147-157; Metin Yasa, "İbnü'l-Arabî'nin Arada Olma'yı Anlatımı." *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 23 (2009), 91-108.
- ¹⁰ Kadir Özköse İbnü'l-Arabî'nin hocası Ebû Medyen Şuayb el-Ensârî'yi ve A'yân-ı Sâbite konusunu incelemiştir. Ayrıca İbnü'l-Arabî'nin İbn Rüşd ile görüşmesini ele alarak bilhassa bilgi edinme yollarını iki şahsiyet arasında mukayese yapmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Kadir Özköse, "İbnü'l-Arabî'nin Şeyhi Ebû Medyen Şuayb el-Ensârî'nin Hayatı, Eserleri ve Tesir Halkası." *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 9/21 (2008), 95-115; Kadir Özköse, "Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin İbn Rüşd ile Görüşmesi," *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 10 (2009), 223-224; Kadir Özköse, "İbnü'l-Arabî Düşüncesinde Mümkün Varlıkların İlahî İlimdeki Ezeli Hakikatleri: A'yân-ı Sâbite," *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2011), 15-36.
- ¹¹ Özkan Öztürk Yüksek Lisans Tezini İbnü'l-Arabî'nin Felsefesi üzerine yapmıştır. Bkz. *Çağdaş Türk Düşüncesinde İbnü'l-Arabî Felsefesinin Ele Alınışı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 1-180. Bir makalesinde ise İbnü'l-Arabî ile İbn Haldun'un sosyolojik ve metafizik illetlerini mukayese etmektedir. Bkz. Özkan Öztürk, "Yanılgının Kesinliğinden Yenilginin Diyalektiğine: İbnü'l-Arabî ve İbn Haldun'da Galibiyetin Sosyolojik ve Metafizik İletleri," *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi* 3/1 (2018), 97-116; başka bir makalesinde ise Rızâeddîn b. Fahreddîn'in İbnü'l-Arabî hakkındaki görüşlerini ele alarak ikisi arasında mukayese yapmaktadır. Bkz. Özkan Öztürk, "İdil-Ural Âlimlerinden Rızâeddîn bin Fahreddîn'in (1859-1936) İbnü'l-Arabî Değerlendirmesi," *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (2020), 657-700.
- ¹² Felsefe ve tasavvufla ilgili araştırmalarıyla ünlü Mısırlı âlim Ebu'l-Alâ Affî'nin özellikle İbnü'l-Arabî üzerine yapmış olduğu şu çalışma önemlidir: Ebu'l-Alâ Affî, *Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Tasavvuf Felsefesi*, çev. Mehmet Dağ (İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1999), 1-254.
- ¹³ Ekrem Demirli'ye "Sadreddin Konevi'de Marifet ve Vücut" adlı doktora tezini Mustafa Tahralı yaptırmıştır. Mustafa Tahralı'nın hem bu açıdan hem de Ekrem Demirli'nin zihin dünyasının şekillenmesine katkı sağlaması açısından önemi büyüktür.

Grafik, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan akademik çalışmalarda belirli yazarların ön plana çıktığını ve bu alanda sürekli ve derinlemesine araştırmalar yaptıklarını göstermektedir. Ekrem Demirli, İbnü'l-Arabî çalışmaları alanında lider konumda olup, bu alandaki en üretken yazar olarak dikkat çekmektedir. Çağfer Karadaş ve M. Mustafa Çakmaklıoğlu gibi yazarlar da önemli katkılar sağlayarak İbnü'l-Arabî 'nin fikirlerinin ve tasavvuf anlayışının akademik dünyada yayılmasına yardımcı olmuşlardır. Orta düzeyde makale yazan yazarlar, bu alanda devam eden araştırmalara istikrarlı bir şekilde katkıda bulunurken, diğer yazarlar da İbnü'l-Arabî çalışmalarının çeşitliliğini artırmışlardır. Bu dağılım, İbnü'l-Arabî 'nin fikirlerine olan akademik ilginin geniş bir yazar kitlesi tarafından sürdürüldüğünü ve bu alandaki çalışmaların sürekli olarak geliştiğini göstermektedir.

4.3. En Sık Yayına Sahip Dergiler

Bu grafik, İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların yayınlandığı dergilerin dağılımını göstermektedir. Grafik, farklı dergilerde yayımlanan makale sayılarının niceliksel bir özetini sunarak, hangi dergilerin İbnü'l-Arabî çalışmalarına daha fazla yer verdiğini ortaya koymaktadır.

4.3.1. Öne Çıkan Dergiler:

Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi: 63 makale ile İbnü'l-Arabî üzerine en fazla yayını yapan dergi olarak öne çıkmaktadır. Bu, derginin İbnü'l-Arabî çalışmalarına büyük bir önem verdiğini ve bu alanda yoğun bir akademik ilgi olduğunu göstermektedir.

Uluslararası İbnü'l-Arabî Sempozyumu: 40 makale ile ikinci sırada yer almaktadır. Bu, sempozyumun İbnü'l-Arabî çalışmalarında önemli bir platform olduğunu ve çok sayıda araştırmacının bu etkinlikte çalışmalarını sunduğunu göstermektedir.

Profesör Aida İmanquliyeva'nın Doğumunun 70. Yılı Anısına: 29 makale ile önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu özel sayının İbnü'l-Arabî çalışmalarına yönelik ciddi bir ilgi uyandırdığı anlaşılmaktadır.

4.3.2. Orta Düzeyde Yayın Yapan Dergiler:

İslam Araştırmaları Dergisi: 6 makale ile İbnü'l-Arabî çalışmalarına katkı sağlayan önemli dergilerden biridir.

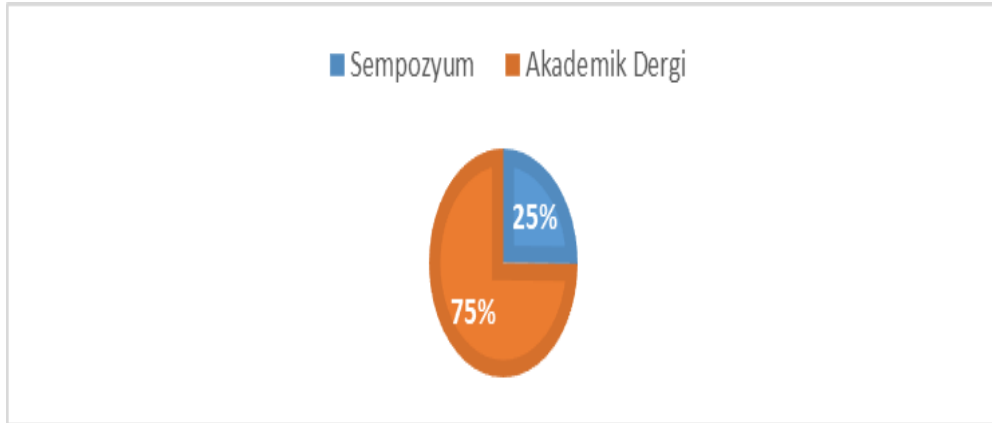
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi ve Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi: Her biri 5 makale ile orta düzeyde katkı sunmaktadır. Bu dergiler, akademik camiada İbnü'l-Arabî çalışmalarına düzenli olarak yer vermektedir.

4.3.3. Diğer Dergiler:

EKEV Akademi Dergisi, UMDE, Osmanlı'da İlm-i Tasavvuf, Turkish Studies: Her biri 4 makale ile katkıda bulunmaktadır. Bu dergiler, İbnü'l-Arabî çalışmalarına daha az yer vermekle birlikte, yine de bu alanda önemli birer platformdur.

Grafik, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan akademik çalışmaların büyük bir kısmının belirli dergilerde yoğunlaştığını göstermektedir. Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi, bu alanda en önde gelen yayın organı olarak dikkat çekerken, Uluslararası İbnü'l-Arabî Sempozyumu ve Profesör Aida İmanquliyeva'nın Doğumunun 70. Yılı Anısına gibi özel yayınlar da önemli katkılar sağlamaktadır. Orta düzeyde yayın yapan dergiler ise İbnü'l-Arabî çalışmalarının akademik literatürde sürekli olarak yer almasını sağlamaktadır. Bu dağılım, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerine yönelik akademik ilginin geniş ve sürekli olduğunu ve bu alanda çeşitli platformlarda aktif olarak araştırmalar yapıldığını ortaya koymaktadır.

4.4. Yayın Türleri

Bu grafik, İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların yayınlandığı platformların dağılımını göstermektedir. Araştırmaların yayınlandığı sempozyumlar ve akademik dergiler arasındaki yüzdesel oranlar aşağıdaki gibidir:

4.4.1. Akademik Dergiler (%75):

İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların %75'inin akademik dergilerde yayımlandığı görülmektedir.

Akademik dergilerde yayımlanan makaleler genellikle daha yüksek bir bilimsel standartta olup, hakem değerlendirme süreçlerinden geçmektedir. Bu durum, çalışmaların kalitesini ve güvenilirliğini artırmaktadır.

Akademik dergiler, araştırmaların geniş bir akademik kitleye ulaşmasını sağlar ve bilimsel literatüre önemli katkılarda bulunur. İbnü'l-Arabî ile ilgili araştırmaların büyük çoğunluğunun akademik dergilerde yayımlanması, bu konunun akademik camiada büyük ilgi gördüğünü ve detaylı olarak incelendiğini göstermektedir.

4.4.2. Sempozyumlar (%25):

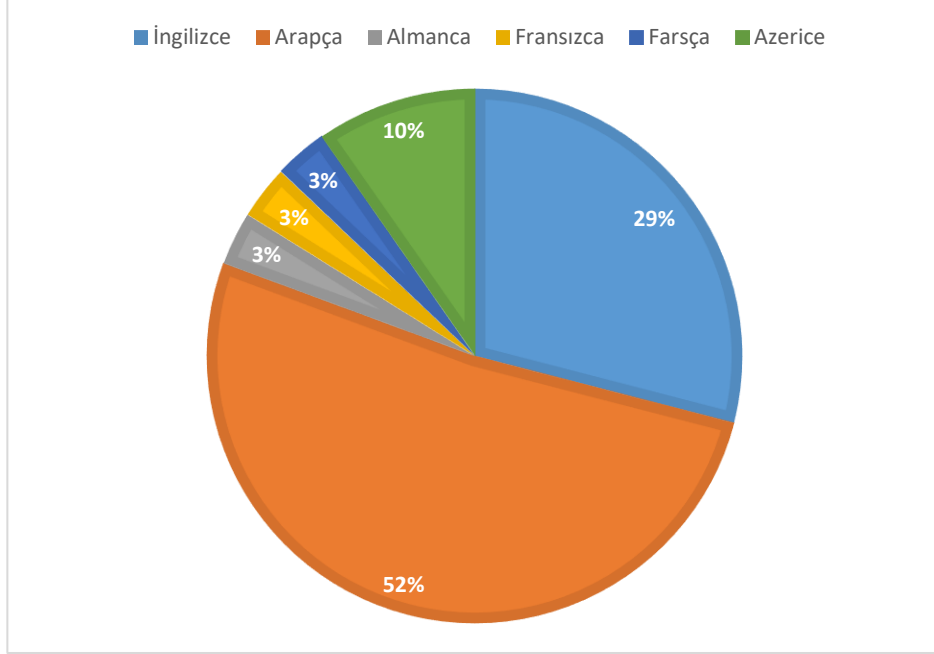
Araştırmaların %25'inin sempozyumlarda sunulduğu görülmektedir. Sempozyumlar, araştırmacılara çalışmalarını meslektaşlarıyla paylaşma ve tartışma fırsatı sunar. Bu, özellikle yeni bulguların hızlı bir şekilde akademik toplulukla paylaşılması açısından önemlidir. Sempozyumlar, ayrıca araştırmacıların alanlarındaki en güncel gelişmeleri takip etmelerine ve yeni fikirler geliştirmelerine olanak tanır.

Grafik, İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların önemli bir kısmının akademik dergilerde yayımlandığını ve bir kısmının da sempozyumlarda sunulduğunu göstermektedir. Bu dağılım, İbnü'l-Arabî çalışmalarının hem derinlemesine bilimsel incelemelere tabi tutulduğunu hem de akademik topluluk içinde aktif olarak tartışıldığını ortaya koymaktadır.

Akademik dergilerdeki yayınlar, çalışmaların kalıcı bir şekilde bilimsel literatüre eklenmesini sağlarken, Sempozyumlar, araştırmaların hızlı bir şekilde

paylaşılmasına ve bilimsel etkileşime katkıda bulunmaktadır. Bu dengeli dağılım, İbnü'l-Arabî çalışmaları için hem teorik hem de pratik bir tartışma zemini oluşturmakta ve bu alanın dinamik bir akademik ilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

4.5. Türkçe Dışındaki Diller

Bu pasta grafiği, İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların dil dağılımını göstermektedir. Farklı dillerdeki akademik çalışmaların oranları şu şekildedir:

4.5.1. Arapça (%52):

Grafikteki en büyük dil dilimi Arapça'dır ve araştırmaların %52'si bu dilde yayımlanmıştır. Arapça, İbnü'l-Arabî'nin orijinal yazılarının dili olduğu için, bu konuda yapılan birçok çalışmanın Arapça yayımlanması doğaldır. Bu hem kaynakların orijinalliğini koruma hem de bölgedeki akademik geleneği sürdürme açısından önemlidir.

4.5.2. İngilizce (%29):

Araştırmaların %29'u İngilizce dilinde yayımlanmıştır. İngilizce, akademik dünyada yaygın olarak kullanılan bir dil olduğu için, İbnü'l-Arabî hakkındaki çalışmaların büyük bir kısmının bu dilde olması, küresel akademik erişim ve etkileşim açısından önemli bir avantaj sağlar.

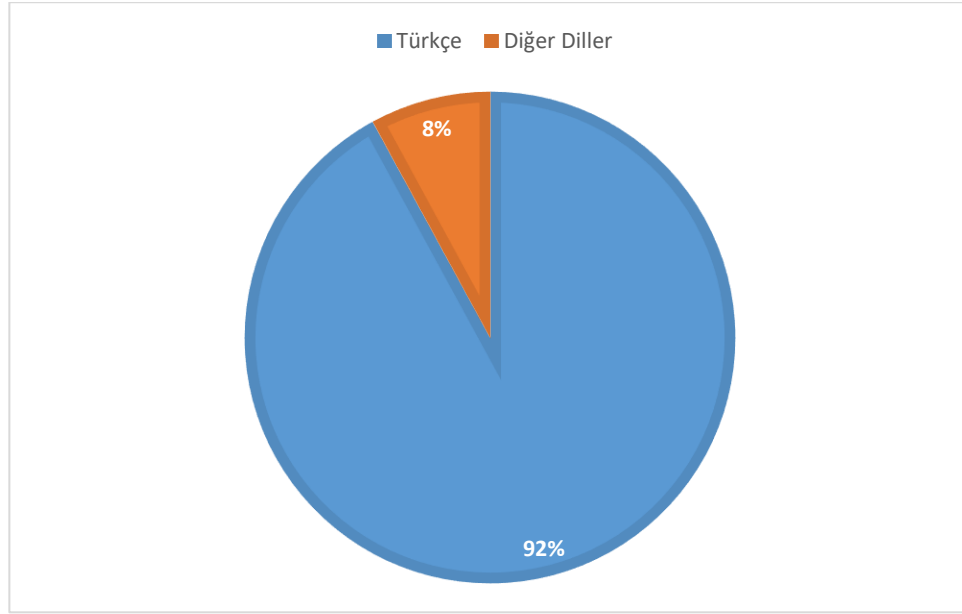
4.5.3. Azerice (%10):

Çalışmaların %10'u Azerice dilinde yayımlanmıştır. Azerbaycan'da İbnü'l-Arabî'ye olan ilgi ve bu konuda yapılan araştırmaların yoğunluğunu göstermektedir.

4.5.4. Diğer Diller [Almanca (%3), Fransızca (%3), Farsça (%3)]

Araştırmaların küçük bir kısmı Almanca, Fransızca ve Farsça dillerinde yayımlanmıştır. Bu dillerde yapılan çalışmalar, İbnü'l-Arabî 'nin düşüncelerinin Batı ve İran akademik çevrelerinde de ilgi gördüğünü ve incelendiğini göstermektedir. Grafik, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan araştırmaların dilsel çeşitliliğini ve bu çalışmaların hangi dillerde yoğunlaştığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Arapça ve İngilizce, en baskın diller olarak öne çıkmaktadır, bu da İbnü'l-Arabî'nin hem orijinal metnlerinin diline sadık kalınarak incelendiğini hem de global akademik topluluk tarafından geniş çapta erişilebilir ve tartışılabilir hale getirildiğini göstermektedir. Diğer dillerdeki çalışmaların oranları ise, bu düşünürün etkisinin bölgesel akademik çevrelerde de yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dağılım, İbnü'l-Arabî 'nin düşüncelerinin hem Doğu hem de Batı akademik dünyasında önemli bir yer tuttuğunu ve geniş bir coğrafyada ilgi gördüğünü göstermektedir.

4.5.5. Türkçe ve Diğer Dillerin Karşılaştırması

Bu grafik, İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların dilsel dağılımını göstermektedir. Grafik, araştırmaların %92'sinin Türkçe, %8'inin ise diğer dillerde yapıldığını belirtmektedir. Bu dağılımın akademik anlamda analizi şu şekilde yapılabilir:

4.5.5.1. Türkçe Araştırmaların Ağırlığı

Yaygınlık ve Erişim: Grafik, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan araştırmaların büyük bir kısmının Türkçe olduğunu göstermektedir. Bu durum, Türkiye'de İbnü'l-Arabî'nin çalışmalarına olan ilginin yüksek olduğunu ve Türk akademisyenlerin bu alanda yoğun araştırmalar yaptığını göstermektedir. Ayrıca, Türkçe dilinde yapılan

araştırmaların yaygınlığı, bu araştırmalara daha geniş bir okuyucu kitlesinin erişimini sağlamaktadır.

Eğitim ve Kaynaklar: Türkçe araştırmaların yüksek oranı, Türkiye'deki üniversitelerde ve araştırma kurumlarında İbnü'l-Arabî çalışmaları üzerine yoğunlaşan programların ve derslerin varlığını da işaret edebilir. Türk akademi camiasında İbnü'l-Arabî 'ye dair bir literatür birikimi ve bu konudaki kaynakların bolca bulunması, araştırmaların büyük ölçüde Türkçe yapılmasına katkıda bulunur.

4.5.5.2. Diğer Dillerdeki Araştırmalar

Küresel İlgi: Araştırmaların %8'inin diğer dillerde yapıldığı göz önüne alındığında, İbnü'l-Arabî'nin uluslararası akademik camiada da ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu oran, İbnü'l-Arabî çalışmalarının küresel düzeyde Türkçe çalışmalar kadar yaygın olmadığını göstermektedir. Bu durum, belki de Türk akademisyenlerin İbnü'l-Arabî üzerine yoğunlaşması ve diğer dillerde yapılan araştırmaların nispeten daha az olmasından kaynaklanabilir.

Çeşitlilik ve Katkıları: Diğer dillerde yapılan araştırmalar, farklı kültürel ve akademik perspektiflerden gelen katkılarla İbnü'l-Arabî çalışmalarına çeşitlilik katmaktadır. Bu araştırmalar, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerinin ve etkilerinin farklı kültürel bağlamlarda nasıl yorumlandığını ve anlaşıldığını göstermektedir.

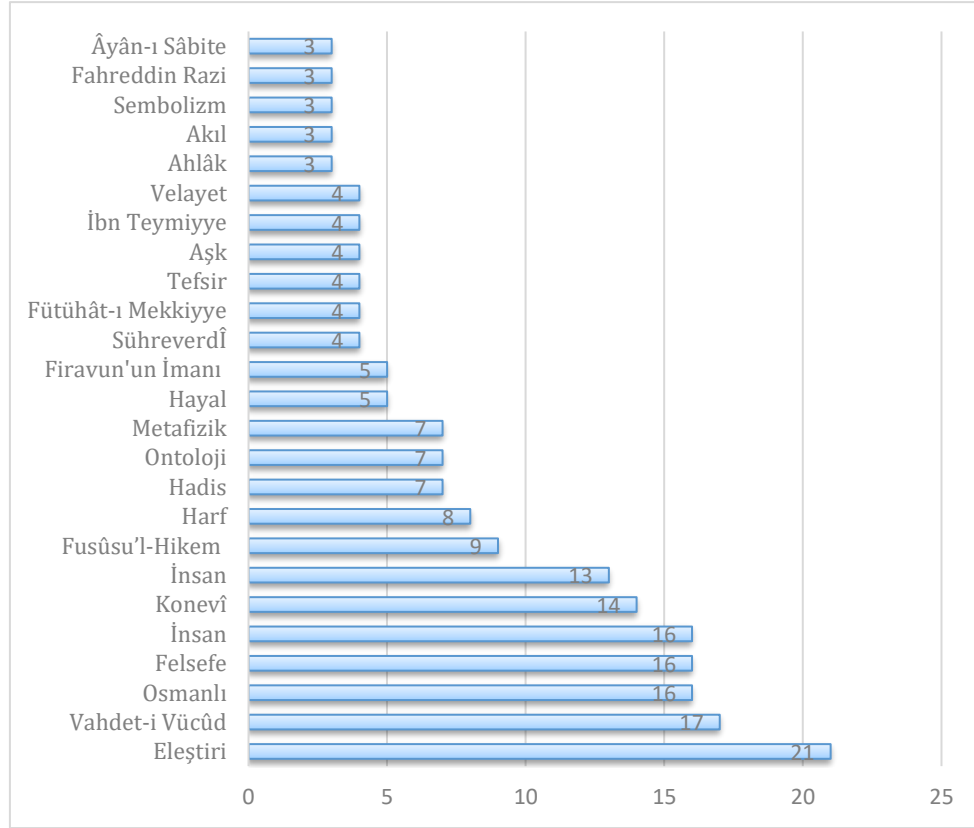
4.5.5.3. Dilsel Dağılımın Etkileri

Bilgi Yayılımı: Türkçe araştırmaların yüksek oranı, bu alandaki bilgi ve bulguların büyük ölçüde Türkçe konuşan araştırmacılar ve okuyucular arasında yayılacağını gösterir. Diğer dillerde yapılan araştırmaların daha az olması, bu bilgi ve bulguların küresel düzeyde yayılmasını sınırlayabilir.

Çeviri ve Uyum: Diğer dillerdeki araştırmaların artması, İbnü'l-Arabî çalışmalarının küresel akademik camiada daha geniş bir kabul görmesine ve anlaşılmasına yardımcı olabilir. Bu, Türkçe araştırmaların diğer dillere çevrilmesi ve uluslararası akademik dergilerde yayımlanması ile mümkün olabilir.

Grafik, İbnü'l-Arabî araştırmalarının büyük ölçüde Türkçe yapıldığını ve diğer dillerdeki araştırmaların nispeten daha az olduğunu göstermektedir. Bu durum, Türk akademik camiasının İbnü'l-Arabî çalışmalarına olan yoğun ilgisini yansıtmakla birlikte, bu alandaki bilgi birikiminin küresel düzeyde yayılmasında bazı sınırlamalar olduğunu da göstermektedir. Diğer dillerdeki araştırmaların artması ve Türkçe yapılan çalışmaların uluslararası platformlarda daha fazla yer bulması, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerinin ve çalışmalarının küresel akademik camiada daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlayabilir.

4.6. Konu Analizi

Grafikte İbnü'l-Arabî hakkında yapılan araştırmaların konu dağılımı gösterilmektedir. Bu grafiği akademik anlamda analiz ederek, hangi konuların daha fazla ilgi gördüğünü ve hangi alanların nispeten daha az çalışıldığını değerlendirebiliriz.

4.6.1. Yoğun Çalışılan Konular

Eleştiri (21): Eleştiri konusunun en çok çalışılan alan olduğunu görüyoruz. Bu, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerine ve öğretilerine yönelik farklı bakış açılarını ve değerlendirmeleri içerir.¹⁴

¹⁴ İslâm düşünce tarihinde adından çok söz ettiren ve Müslüman halklar üzerinde çok tesir icra eden âlimlerden biri olan İbnü'l-Arabî'yi en çok olumsuz manada eleştiriye tâbi tutan şüphesiz âlim Takiyyuddîn İbn Teymiyye'dir (ö. 728/1328). Bütün tenkitleri ciddi araştırmalara ve derin incelemelere dayanan İbn Teymiyye'nin, İbnü'l-Arabî'nin fikirlerini şiddetli tenkide tâbi tutmasını, onun tasavvufa karşı oluşuna bağlamak doğru değildir. Çünkü o, zühd ve takvaya dayalı bir tasavvufî hayatı sahiplenmiş ve bu yolla ruhanî ve ahlakî inkişafı hedefleyen ilk zâhid sufilere karşı ya da düşman değildi; bilakis bu anlamda bilinçli bir mutasavvıf idi. O, İslâmî öze uyan tasavvuf düşüncesini reddetmemiş ve Kitap ve Sünnet çizgisinde bulunan sûfleri de tenkit etmemiştir. Bu hususta bkz. Mehmet Kubat, "İbn Teymiyye'nin İbnü'l-Arabî Eleştirisi." *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 9/2 (2019), 261.

Vahdet-i vücûd (17): İbnü'l-Arabî'nin en bilinen ve tartışılan kavramlarından biri olan Vahdet-i Vücut, araştırmacılar tarafından geniş çapta ele alınmıştır. Bu, İbnü'l-Arabî 'nin metafizik görüşlerinin önemli bir bileşeni olarak kabul edilir.¹⁵

Osmanlı (16), Felsefe (16), İnsan (16): Bu konular da oldukça ilgi çekici olup, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerinin Osmanlı dönemi, genel felsefi perspektifler ve insan doğası üzerine etkilerini araştırmaktadır.

4.6.2. Orta Derecede Çalışılan Konular:

Konevî (14): Sadreddin Konevi, İbnü'l-Arabî'nin öğretilerini izleyen ve geliştiren önemli bir figürdür. Bu nedenle, Konevi üzerine yapılan çalışmalar da önemli bir yer tutmaktadır.¹⁶

İnsan (13): İbnü'l-Arabî'nin insan doğası ve ontolojisi hakkındaki görüşleri, araştırmacılar tarafından geniş bir şekilde incelenmiştir.

Fusûsü'l-Hikem (9): İbnü'l-Arabî 'nin önemli eserlerinden biri olan Fusûsü'l-Hikem, onun felsefi ve mistik görüşlerinin derinlemesine incelendiği bir alandır.

4.6.3. Az Çalışılan Konular:

Harf (8), Hadis (7), Ontoloji (7), Metafizik (7), Hayal (5), Firavun'un İmanı (5): Bu konular, daha az çalışılmış alanlar olarak karşımıza çıkıyor. Harf ilmi, İbnü'l-Arabî'nin sembolik ve gizemli öğretilerinin bir parçasıdır.

Fütûhât-ı Mekkiyye (4),¹⁷ Sühreverdî (4), Tefsir (4), Aşk (4), İbn Teymiyye (4), Velayet (4): Bu konular İbnü'l-Arabî'nin geniş kapsamlı düşüncelerinin farklı yönlerini temsil etmektedir.

¹⁵ İbnü'l-Arabî'nin Vahdet-i vücûd düşüncesi en çok tartışılan ve buna bağlı olarak üzerinde en çok araştırma yapılan bir konudur. Ayrıca İbnü'l-Arabî 'nin Vahdet-i vücûd düşüncesi en çok yanlış anlaşılan konular arasındadır. Bunun başlıca sebeplerinden biri ezoterik anlamlar içeren metafizik bir mevzu olmasıdır. Zira İsmail Fenni Ertuğrul özellikle İbnü'l-Arabî'nin Vahdet-i vücûd düşüncesinin doğru anlaşılması ve diğer akımlarla karıştırılmaması için *Vahdet-i Vücûd ve İbnü'l-Arabî* adlı çalışmayı hazırlamıştır. Bu hususta bkz. İsmail Fenni Ertuğrul, *Vahdet-i Vücud ve Muhyiddin-i Arabî* (İstanbul: Orhaniye Matbaası, 1928); Bugünkü Türkçe 'ye aktarılmış şekli için bkz. İsmail Fenni Ertuğrul, *Vahdet-i Vücud ve İbnü'l-Arabî*, haz. Mustafa Kara (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 1-354.

¹⁶ Ekrem Demirli, Sadreddin Konevî'yi İbnü'l-Arabî'nin şârihi olarak görmektedir. Kendisinin hazırlamış olduğu doktora tezi de bu alanda çığır açmıştır. Bu hususta bkz. Ekrem Demirli, Sadreddin *Konevi'de Marifet ve Vücud* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003); 1-322; Daha sonrasında bu tez İz Yayıncılıkta basılmıştır bkz. Ekrem, Demirli, Ekrem. *Sadreddin Konevi'de Bilgi ve Varlık* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2005), 1-370.

¹⁷ *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, *Fusûsü'l-hikem*'den sonra yazılmış bir eser olması hasebiyle İbnü'l-Arabî'nin birçok görüşünde rücu edip etmediğini görme adına önemlidir. Bu hususta bkz. Yalçın, Mehmet F.- İnce, Eyüp. "Biyografi Yazıcılığında Teolojik ve Tasavvufi Bir Tartışma Örneği: Takıyyüddîn el-Fâsî'ye Göre İbnü'l-Arabî'nin Hayatı." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2023), 558-584. İbnü'l-

Ahlâk (3), Akıl (3), Sembolizm (3), Fahreddin Razi (3), Âyân-ı Sâbite (3): En az çalışılan konular arasında yer almakta olup, bu alanlarda daha fazla araştırma yapılabilir.

Bu grafik, İbnü'l-Arabî 'nin eserleri ve düşünceleri üzerine yapılan akademik çalışmaların geniş bir yelpazede dağıldığını göstermektedir. En çok çalışılan konuların başında eleştiri ve Vahdet-i vücûd gelmektedir. Bu durum, İbnü'l-Arabî 'nin mistik ve metafizik öğretilerine yönelik yoğun ilgiyi yansıtırken, az çalışılan konular ise gelecekteki araştırmalar için potansiyel alanlar sunmaktadır. Araştırmacıların, İbnü'l-Arabî 'nin az çalışılmış konularına yönelmesi, bu büyük düşünürün fikirlerinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinin tasavvuf anabilim dallarında en çok araştırılan şahsiyetlerden biri olan İbnü'l-Arabî üzerine yapılan akademik çalışmaların bibliyometrik analizi, bu alandaki araştırmaların geniş bir yelpazede dağıldığını ve belirli konuların daha fazla ilgi gördüğünü göstermektedir. Özellikle "Vahdet-i Vücut" ve "eleştiri" konuları en çok çalışılan alanlar arasında yer almaktadır. Araştırmaların büyük çoğunluğunun Türkçe olarak yapıldığı ve belirli dergilerin bu alanda öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu durum, Türkiye'deki akademik çevrelerin İbnü'l-Arabî 'ye olan ilgisini ve bu alandaki yayın faaliyetlerinin merkezini göstermektedir. Öne çıkan dergiler arasında "Tasavvuf: İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi" ve "Uluslararası İbnü'l-Arabî Sempozyumu" gibi yayınlar yer almaktadır. Bununla birlikte, İbnü'l-Arabî üzerine yapılan tekrarlanan yayınların varlığı dikkat çekicidir. Tekrarlanan çalışmalar, bilgi birikimi sağlasa da yenilikçi ve özgün çalışmaların önünü tıkayabilir. Bu bağlamda, akademik topluluklar ve yayın organları, tekrarlanan konuların ötesine geçerek daha özgün ve yenilikçi yaklaşımları teşvik etmelidir. Özellikle İbnü'l- Arabî'nin "harf ilmi", "metafizik" ve "hadis" gibi daha az incelenmiş yönleri, araştırmacılar için yeni perspektifler ve derinlemesine incelemeler gerektiren alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, bu tür analizler, akademik çevreler için yol gösterici olabilir ve İbnü'l-Arabî 'nin düşünce dünyasının daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Başka bir açıdan bakıldığında İbnü'l-Arabî hakkında yapılan çalışmalarda belirli yazarların ve dergilerin tekrarlandığı gözlemlenmiştir. Bu durum, akademik yayınlarda çeşitliliğin artırılması ve tekrarlanan çalışmaların minimize edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla İbnü'l-Arabî üzerine yapılan araştırmaların bu tespitleri dikkate alarak yapılması hem mevcut literatürün zenginleştirilmesine hem de gelecekteki çalışmaların yönlendirilmesine önemli katkılar sağlayabilir. Ayrıca çalışmaların daha fazla uluslararası platformda paylaşılması, İbnü'l-Arabî'nin düşüncelerinin global ölçekte daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilir. Son olarak farklı metodolojik yaklaşımlar kullanarak da İbnü'l-Arabî'nin eserlerine ve

Arabî 'nin *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* gibi önemli eseri hakkında bu denli az bir çalışmanın olması göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

düşüncelerine yeni perspektifler getirilebilir. Böylelikle İbnü'l-Arabî üzerine yapılan çalışmalara yeni boyutlar kazandırabilir.

KAYNAKÇA

- Affî, Ebu'l-Alâ. *Muhyiddin İbnü'l-Arabî 'de Tasavvuf Felsefesi*. çev. Mehmet Dağ. İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1999.
- Akkaya, Veysel. "İbnü'l-Arabî'nin Nûr-i Muhammedî Açısından Hz. Muhammed Ve Diğer Peygamberler Arasındaki İlişkilere Bakışı." *Sufiyye* 10 (2021), 179-202.
- Akkaya, Veysel. "Muhyiddin İbnü'l-İbnü'l-Arabî 'de Arş Tasavvuru ve İstiva Meselesi." *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)* 33 (2015), 379-392.
- Akman, Mustafa. "Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye Mutasavvıfların Yönelttiği Eleştiriler ve Mahiyeti." *İslâmi Araştırmalar Dergisi* 30/3 (2019), 441-454.
- Akman, Mustafa. *İbn-i Arabî Kelami Tartışmalar, Sorular, Şüpheler*. İstanbul: Ekin Yayınları, 2017.
- Çakmaklıoğlu, M. Mustafa. "Muhyiddin İbnü'l Arabî (ö. 638/1240)'ye Göre Hayal ve Düzeyleri." *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi* 10 (2003), 299-330.
- Çakmaklıoğlu, M. Mustafa. "İbnü'l-Arabî'ye Göre İlâhî İsimlerin Âlemde Tecellîsi: Allah-Âlem Münasebeti Etrafında Ortaya Çıkan Bazı Problemler". *Sufi Journal of Scientific & Academic Research* 31 (2013), 1-31.
- Çakmaklıoğlu, M. Mustafa. *İbn İbnü'l-Arabî 'de Ma'rifetin İfadesi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.
- Çakmaklıoğlu, M. Mustafa. *İbn İbnü'l-Arabî 'ye Göre İbadetlerin Manevi Yorumları*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.
- Dağeri, Yakup-Veysel Akkaya. "İbnü'l-Arabî'de Vücûd Kavramına Dair Bazı Değerlendirmeler." *Usul İslam Araştırmaları* 39/ 39 (2023), 135-149.
- Demirli, Ekrem, *Sadreddin Konevî'de Bilgi ve Varlık*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2005.
- Demirli, Ekrem. *Sadreddin Konevî'de Marifet ve Vücud*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.
- Erbakan, İyat-Akkaya, Veysel. "Osmanlı Döneminde Şam'da İbnü'l-Arabî Ekolü". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*. t.y.
- Ertuğrul, İsmail Fenni. *Vahdet-i Vücud ve İbnü'l-Arabî*. haz. Mustafa Kara. İstanbul: İnsan Yayınları, 1991.
- Eruğrul, İsmail Fenni. *Vahdet-i Vücud ve Muhyiddin-i Arabî*. İstanbul: Orhaniye Matbaası, 1928.
- İbnü'l-Arabî, Muhyiddin. *Fusûsü'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*. çev. Ahmed Avni Konuk. 2 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.
- İbnü'l-Arabî, Muhyiddin. *Futâhât-ı Mekkiyye*. çev. Ekrem Demirli. 18 Cilt. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2007.
- Karadağ, Çağfer. "Kelâmcıların İbnü'l-Arabî Düşüncesine Etkisi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (Haziran 2002), 87-96.
- Karadağ, Çağfer. *İbn 'Arabî'nin İtikâdî Görüşleri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1997.

- Kartal, Abdullah. "İbnü'l-Arabî'nin Yorum Yöntemi ve Muhammed Fassında Bu Yöntemin Tatbiki: Her Varlık Bir Âyettir." *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 21/9 (2008), 257-282.
- Kubat, Mehmet. "İbn Teymiyye'nin İbnü'l-Arabî Eleştirisi." *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 9/2 (2019), 223-270.
- Özköse, Kadir. "İbnü'l-Arabî'nin Şeyhi Ebû Medyen Şuayb el-Ensârî'nin Hayatı, Eserleri ve Tesir Halkası." *Tasavvuf: İlmî Ve Akademik Araştırma Dergisi* 9/21 (2008), 95-115.
- Özköse, Kadir. "İbnü'l-İbnü'l-Arabî Düşüncesinde Mümkün Varlıkların İlahi İlimdeki Ezeli Hakikatleri: A'yân-ı Sâbite." *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2011), 15-36.
- Özköse, Kadir. "Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin İbn Rüşd ile Görüşmesi." *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 10 (2009), 223-224.
- Öztürk, Özkan. "İdil-Ural Âlimlerinden Rızâeddîn bin Fahreddîn'in (1859-1936) İbnü'l-Arabî Değerlendirmesi." *Tasavvur Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (2020): 657-700.
- Öztürk, Özkan. "Yanılığının Kesinliğinden Yenilginin Diyalektiğine: İbnü'l-Arabî Ve İbn Haldun'da Galibiyetin Sosyolojik Ve Metafizik İletleri." *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi* 3/1, (2018), 97-116.
- Öztürk, Özkan. *Çağdaş Türk Düşüncesinde İbnü'l-Arabî Felsefesinin Ele Alınışı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Yalçın, Mehmet F.- İnce, Eyüp. "Biyografi Yazıcılığında Teolojik ve Tasavvufî Bir Tartışma Örneği: Takıyyüddîn el-Fâsî'ye Göre İbnü'l-Arabî'nin Hayatı." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2023), 558-584.
- Yasa, Metin. "Tanrı Hakkında Paradoksal Konuşmak: İbnü'l-Arabî ve Karl Barth Örneği." *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (2004), 147-157.
- Yasa, Metin. "İbnü'l-Arabî 'nin Arada Olma'yı Anlatımı." *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 23 (2009), 91-108.
- Yasa, Metin. *İbn İbnü'l-Arabî ve Spinoza'da Varlık*. Ankara: Elis Yayınları, 2003.